

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ВІДДІЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ
ВІДДІЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЇ, ВІКОВОЇ ФІЗІОЛОГІЇ ТА ДЕФЕКТОЛОГІЇ**

**ДОШКІЛЬНА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ ІДЕЙ
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Збірник наукових праць

Київ – 2020

УДК 373.2.091 (477)
ББК 74.10
Д55

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Інституту проблем виховання НАПН України
(протокол № 4 від 26 березня 2020 року)*

Рецензенти:

- Беленька Г.В.** – доктор педагогічних наук, професор
Бондар В.І. – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член
(академік) НАПН України
Шоробура І.М. – доктор педагогічних наук, професор

Д55 Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи:
збірник наукових праць за заг. редакцією Г.В. Беленької, В.І. Бондар,
І.М. Шоробури. / Хмельницький : ФОП Мельник А.А., 2020р., 496с.

ISBN 978-617-7600-33-5

Збірник наукових праць підготовлено за результатами методологічного семінару НАПН України, який відбувся 9 квітня 2020 р. У збірнику розміщено праці українських учених у галузі педагогіки та психології, які досліджують процеси та тенденції розвитку дошкільної освіти в контексті ідей Нової української школи.

Адресовано керівникам закладів дошкільної освіти, студентам та викладачам закладів вищої освіти, магістрантам, аспірантам, слухачам закладів післядипломної освіти, науковцям; усім, хто цікавиться проблемами сучасної дошкільної освіти.

Статті подано в авторській редакції (збережено стилістику, орфографію та мову). Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела тощо.

УДК 373.2.091 (477)
ББК 74.10

ISBN 978-617-7600-33-5

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА В НОВІЙ СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЛЯ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Усе більшої актуальності в новій системі підвищення кваліфікації педагогів дошкільця набуває неформальна освіта, оскільки сприяє індивідуалізації процесу професійного розвитку з урахуванням особистих потреб та інтересів. У статті на підставі узагальнення теоретичних досліджень та практичного вивчення питання здійснено аналіз стану та перспектив подальшого впровадження неформальної освіти в систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників дошкільньої освіти.

Ключові слова: *підвищення кваліфікації, неформальна освіта, неформальна освіта дорослих, педагогічні працівники з дошкільньої освіти.*

Non-formal education is becoming increasingly relevant in the new pre-school teachers' professional development system, as it facilitates the individualization of the professional development process on the basis of personal needs and interests. Based on a *summary of theoretical* researches and practical study of the issue, the article analyses the state and prospects of further introduction of non-formal education into the advanced training system of pre-school education pedagogical staff.

Key words: *non-formal education, professional development / advanced training system, pre-school education pedagogical staff.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі розвитку та реформування освіти в Україні актуальним є створення умов для розвитку й самореалізації конкурентоспроможного, успішного педагога нової формації, агента змін – не як єдиного наставника та джерела знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини. У Концепції «Нова українська школа» наголошено, що до дітей має прийти людина-лідер, яка може вести за собою, яка любить свій предмет, яка його фахово викладає [5, с. 16].

Успішна професійна діяльність педагогічного працівника вимагає безперервного навчання в умовах динамічних змін та здатності адаптуватися до них [7, с. 17]. Тому Концепцією розвитку педагогічної освіти підкреслено необхідність забезпечення умов для становлення й розвитку сучасних альтернативних моделей безперервного професійного та особистісного розвитку педагогів, які, зокрема, стануть ключовою умовою впровадження

Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року [7, с. 5]. Безперервний професійний розвиток (п.3.1) може здійснюватися шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти [7, с. 18].

Важливим складником безперервного розвитку є дієве й ефективне підвищення кваліфікації в системі післядипломної освіти (р.1, п. 18, пп.б) – як набуття особою нових та/або вдосконалення раніше набутих компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань [8]. На сучасному етапі освітньої реформи система підвищення кваліфікації педагогічних працівників кардинально оновлюється та стає не стільки обов'язком, скільки важливим мотиватором особистості до професійного і кар'єрного зростання з урахуванням самооцінки компетентностей та професійних потреб. Зокрема, законодавчо обумовлено, що особа має право самостійно обирати конкретні напрями, види, форми, програми, темп здобуття освіти та заклади, установи, організації, інших суб'єктів підвищення кваліфікації [8, р. 1, п. 18, пп.4; 3, п. 7].

Концепцією розвитку педагогічної освіти (п.3.2) визначено, що традиційним видом підвищення кваліфікації є навчання в закладах освіти, які мають ліцензію на підвищення кваліфікації або провадять освітню діяльність за акредитованими освітніми програмами, що ... може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій [7, с. 18]. При цьому здобуті у формальній освіті кваліфікації (п.3.1) зараховуються як підвищення кваліфікації і не потребують окремого визнання чи підтвердження [7, с. 18].

Іншими видами підвищення (п.3.2) кваліфікації педагогічних працівників є стажування, участь у сертифікаційних програмах, тренінгах, семінарах, семінарах-практикумах, семінарах-нарадах, семінарах-тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо (у тому числі, за кордоном). Обов'язковою умовою для визнання результатів інших видів підвищення кваліфікації є опис набутих нових та/або вдосконалених відповідно до фаху раніше набутих компетентностей і досягнутих результатів навчання, співмірних з витраченим

на це часом [7, с. 18].

Таким іншим видом підвищення кваліфікації сьогодні все активніше стає неформальна освіта, яка сприяє індивідуалізації процесу професійного розвитку педагогів з урахуванням їхніх потреб у творчій, фаховій, особистісній самореалізації (практика підтверджує, що реалізація індивідуальної траєкторії в організованих формах освіти є більш обмеженою, ніж у зазначеній).

У нормативно-правовому полі України представлено лише поняття «неформальна освіта», державні концепції та програми з цього напрямку поки що відсутні. Зокрема, Закон України «Про освіту» (р.І, ст.8, пп.3) визначає неформальну освіту як освіту, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій. Відповідно до Закону (р. I, ст. 8, пп. 1), держава визнає цей вид освіти, створює умови для розвитку суб'єктів освітньої діяльності, що надають відповідні освітні послуги, а також заохочує до здобуття освіти всіх видів [8].

Основними перевагами такої освіти є більш швидке та гнучке реагування на запити стейкхолдерів, ширша можливість долучення до викладання провідних науковців та найдосвідченіших практиків, використання заходів як майданчика для апробації новаторських форм, методів і технологій навчання. Та головне – відсутність вікових, професійних чи інтелектуальних обмежень щодо учасників; самостійний вибір місця, часу, тривалості навчання; демонополізація системи післядипломної педагогічної освіти та розширення свободи вибору, сприяння вибудові індивідуальної траєкторії навчання, професійного розвитку й самовдосконалення кожної особистості.

Проте аналіз спілкування з освітянами під час методичних та атестаційних заходів, фахових конкурсів свідчить, що кардинально нова система неперервного підвищення кваліфікації відповідно до «Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» [3] потребує роз'яснень і допомоги. По-перше, щодо процедури підвищення

кваліфікації (не підкріпленої наявним механізмом фінансування) та зарахування її результатів до атестації. По-друге, щодо вибору (за відсутності критеріїв оцінювання) серед великої кількості різноманітних навчальних ресурсів змісту, форм, видів, термінів навчання з урахуванням актуальних можливостей формальної, неформальної, інформальної освіти та індивідуальних освітніх потреб педагогів. По-третє, щодо супроводу участі в деяких заходах (особливо онлайн, дистанційного формату).

Забезпечити зазначену допомогу можна за умов вивчення стану, проблем, запитів освітян щодо неформальної освіти в системі підвищення кваліфікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Неформальна освіта є досить новою дефініцією сучасної педагогічної науки, теоретичне обґрунтування представлено в роботах вітчизняних і зарубіжних науковців (В. Андрущенко, Р. Барт, Е. Гусейнова, Р. Дейв, Дж. Дьюї, І. Каленюк, Г. Коломієць, Г. Коль, Ф. Кумбс, Е. Лібанова, Д. Лівінгстон, О. Левченко, Ю. Лук'янова, А. Маслоу, Н. Павлик, Д. Плинокос, К. Роджерс, Д. Свіфт, Н. Ушенко, Д. Філд, П. Ходкінсон).

Теоретичні та прикладні дослідження у сфері неформальної освіти дорослих здійснено представниками української андрагогічної науки і практики: О. Аніщенко, В. Андрущенко, С. Архіповою, М. Коваленко, Л. Лук'яновою, Н. Ничкало, С. Прийми, О. Самодумською, Т. Сорочан, Т. Сущенко та іншими. Запровадження неформальної освіти студентів спеціальності «Дошкільна освіта» педагогічних університетів та педагогічних працівників дошкільної освіти досліджують В. Горленко, Н. Мельник, Н. Сулаєва.

Незважаючи на досить широке коло досліджень, аналіз свідчить про недостатню розробленість питань застосування теорії та практики організації неформальної освіти в системі підвищення кваліфікації, зокрема, педагогічних працівників дошкільця. Стан, проблеми й запити зазначеної цільової групи щодо

неформальної освіти в новій системі підвищення кваліфікації не вивчалися, що ускладнювало розробку комплексного науково обґрунтованого супроводу учасників неформальної освіти, а також її подальший розвиток провайдером освітніх послуг на підставі інформації та чіткого розуміння мотивів й освітніх потреб педагогічних працівників дошкілля.

Вищезазначене актуалізувало доцільність розроблення та здійснення цього дослідження.

Формулювання цілей статті. Мета статті – на підставі узагальнення теоретичних доробків науковців та практичного вивчення питання проаналізувати стан та визначити перспективи подальшого впровадження неформальної освіти в систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Аналіз сучасних наукових джерел засвідчив, що в педагогічній науці немає єдиного визначення терміну «неформальна освіта». Це пояснюється як наявністю суперечливостей в розумінні дослідниками змісту поняття (подекуди взаємовиключних), так і певними корективами поняття в процесі розвитку неформальної освіти.

Науковці В. Горленко, Ю. Деркач, М. Коваленко, Н. Павлик, Д. Плинокос та інші систематизують визначення за виділеними основними ознаками неформальної освіти, зокрема, сталими та варіативними [Павлик 6, с. 19-20]. Проведений Н. Павлик контент-аналіз визначень неформальної освіти [Павлик6, с. 61-62] дозволив виділити й ранжувати такі провідні категоріальні ознаки: процес та діяльність (масові частки становлять 40 %), організацію поза межами формального навчання (36 %), відсутність сертифікації здобутих компетенцій (28 %), по 20 % відзначено результативність у категоріях знання, уміння й компетенції; задоволення особистісних та пізнавальних потреб її учасників (по 12 %), при цьому основними засобами є гуртки, курси та громадські організації (по 12 %). Серед ознак неформальної освіти найвищу масову долю відзначено за шкалами: організованість (24 %), добровільність

(16 %), доступність (16 %), додатковість (16 %).

Узагальнення даних підтвердило відсутність єдиного погляду на сутність і зміст неформальної освіти. Дослідження показало, що переважно вона розглядається як організований освітній процес або навчальна діяльність, спрямована на задоволення особистісних пізнавальних потреб учасників поза формальними освітніми установами засобами громадських організацій, курсів та гуртків у груповій формі [6, с. 62]. Цей висновок узгоджується з визначенням, сформульованим Н. Павлик: неформальна освіта – процес додаткового цілеспрямованого діалогічного навчання, виховання й розвитку молоді, організованого поза межами змісту, форм і методів освітніх установ та державних інституцій [6, с. 16].

Неформальну освіту дорослих О. Самодумська розуміє як освітню діяльність, здійснювану за рамками офіційної (формальної) системи, розраховану на вмотивованих до навчання дорослих, що проводиться за освітніми програмами і темами, у визначені терміни, відповідає цілям навчання дорослих, забезпечує особистісний, професійний, соціальний значущий результат [9, с. 226].

Оскільки активне поширення неформальної освіти спричинюється постійно оновлюваними вимогами до результатів навчання, освіти, розвитку особистості, то сьогодні науковці визначають таку освіту вже не стільки як альтернативу, скільки як доповнення та продовження сучасної формальної освіти. Тобто, підкреслюється рух до зближення і взаємодоповнення, інтеграції формальної та неформальної освіти. Зокрема, Л. Лук'янова підкреслює, що без неформальної освіти сучасна формальна буде неповною та не зможе забезпечити необхідну якість освітніх ресурсів. А на думку О. Огієнко, за найбільш сміливими прогнозами через кілька десятків років неформальна освіта стане домінантною в системі освіти дорослих [4, с. 4].

Не менш актуальною перевагою неформальної освіти дорослих є її орієнтація на формування конкурентного фахівця, який, за висловом О. Самодумської, стає власним активом і сам обирає, якими компетентностями

потрібно оволодіти, щоб бути затребуваним фахівцем у мінливому соціальному і професійному середовищі задля отримання заохочень або дивідендів у вигляді високої зарплати, кар'єрного зростання, зміни соціального статусу, інших бонусів [9, с. 229-230].

У цьому контексті науковці О. Аніщенко, Л. Лук'янова, С. Прийма здійснюють спробу розробки ідеї «регіону (міста), що навчається», пов'язаної з розумінням залежності конкурентоспроможності будь-якого міста або регіону в умовах глобалізації від здатності до навчання, до створення та реалізації стратегії особистісного зростання і соціальної єдності з метою повнішого розкриття потенціалу людського капіталу регіону [1, с. 5].

Отже, аналіз досліджень науковців доводить великий потенціал неформального навчання як додаткової освіти, що забезпечує не лише розширення й засвоєння професійних знань і компетентностей залежно від потреб та інтересів кожного учасника, а й задоволення базових потреб особистості у самопізнанні, саморозкритті, саморозвитку та самоактуалізації.

Неформальна освіта дорослих в Україні стає освітнім трендом, а процес її впровадження характеризується як дослідницький, експериментальний, апробувальний. Таку освіту педагогічних працівників у системі підвищення кваліфікації здійснюють громадські організації, неурядові установи, приватні особи, платформи дистанційного навчання, такі як ТОВ «Всеосвіта», ГС «Освіторія», український громадський проєкт масових відкритих онлайн-курсів Prometheus, студія онлайн-освіти EdEra, платформа громадянської освіти ВУМ online, платформи дистанційного навчання «Дистанційна академія TeachHub», Practicum, Coursera, Despro, EuProstir; Вільний відеолекторій WiseCow, Українська Академія Лідерства, ГО «Міжнаціональний центр неформальної освіти» та інші; крім цього – для фахівців дошкільної освіти: ПРООН ЮНІСЕФ, Цифрове видавництво МЦФР, Інформаційна онлайн-платформа «Центр Знань».

Урізноманітнюються й постійно осучаснюються форми організації підвищення кваліфікації фахівців дошкільної галузі в неформальній освіті:

проектна робота, семінари й вебінари, воркшопи, не-конференції, коуч-студії, акме-студії, тренінги та короткотермінові дистанційні курси, майстер-класи, відеоуроки, об'єднання за інтересами (гуртки, тематичні клуби, Школи тощо) педагогічні фестивалі, конкурси педагогів та інше [2, с. 69].

Чи беруть участь у заходах неперервної освіти педагогічні працівники дошкільної освіти Донецької області? Які переваги й недоліки визначають порівняно з формальною освітою в системі підвищення кваліфікації? Якої допомоги потребують? На ці та інші питання щодо стану запровадження неформальної освіти в нову систему підвищення кваліфікації педагогів дошкільця покликане дати відповіді опитування, що проводилося протягом січня – лютого місяців 2020 року в Донецькій області.

Емпіричне дослідження «Запровадження неформальної освіти в новій системі підвищення кваліфікації педагогів дошкільця» стало пілотною спробою вивчення й аналізу стану запровадження та визначення перспектив подальшого розвитку неформальної освіти в системі підвищення кваліфікації.

Методом збору емпіричних даних було опитування, реалізоване через спеціально розроблену анкету. Загалом було опитано 339 педагогічних працівників дошкільної освіти, серед яких педагогів закладів дошкільної освіти – 72 %, виховательок-методисток та директорок дитсадків – по 12 %, методисток із дошкільного виховання районних (міських) методичних кабінетів – 4 %.

Вікова категорія більш активних респондентів – це 41-50 років (41 %) та 31-40 років (26 %), менш активних – більше 60 років (3 %) та до 25 років (6 %). Переважна більшість учасників опитування має вищу фахову освіту (62 %) та стаж роботи в дошкільній освіті: 21-30 років (33 %), 11-20 років (25 %), 4-10 років (23 %). Тобто, у дослідженні взяла участь найбільш активна й усвідомлена аудиторія освітян.

Опитування показало, що поінформованими про неформальну освіту й такими, які змогли правильно обрати її визначення серед запропонованих, виявилися 59 % педагогів; 36 % сплутали неформальну освіту з інформальною

(самоосвітою). При цьому більшість опитаних (99 %) підтвердили досвід участі в заходах підвищення кваліфікації, із них 31 % – у заходах неформального навчання. Зауважимо, що новий «Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» [3] вступив в дію з 1 січня 2020 року, тож зазначені показники демонструють стрімке підвищення ролі неформальної освіти в підвищенні кваліфікації педагогів дошкілля.

Серед форм організації неформальної освіти найбільш відвідуваними респондентами виявилися відеолекції, вебінари (39 %) та тренінги, майстер-класи (32 %); найменш відвідуваними – мінікурси (29 %). Найпопулярнішими суб'єктами підвищення кваліфікації визнано ТОВ «Всеосвіта» (30 %) та Цифрове видавництво MCFR (6 %).

95 % учасників лишилися задоволеними заходами неформальної освіти (ще 2,5 % – частково) та рекомендували їх друзям і колегам, хоча пояснити, обґрунтувати причини змогли лише 36 % із них. Найважливішими ознаками заходів визначено такі:

- сучасно, цікаво подано інформацію у формі ігор, тренінгу, інтеракцій; дано поштовх до творчості, самоосвіти та саморозвитку (28 %);
- змістовно, науково, корисно; «отримала відповіді на всі свої питання» (23 %);
- інформація доступна для сприйняття і легко, наочно подана в неформальній обстановці, є можливість обговорити її з більш досвідченими колегами (22 %);
- зручно – онлайн-заходи доступні будь-коли без відриву від роботи та родини (6 %).
- лаконічно, матеріал подано стисло, чітко, конкретно, «без так званої зайвої «води» (5 %).

Відповіді демонструють усвідомлене позитивне ставлення педагогів до заходів неформальної освіти як до самостійно обраних, що характеризуються ефективними інноваційними підходами до організації навчальної діяльності; забезпечують отримання додаткових знань, умінь, актуальних компетенцій у

короткий термін.

Певні негативні аспекти неформального навчання визначили 36 % його учасників (64 % учасників «сподобалось усе»), найбільш поширеними є такі:

- тривалість: коротка або занадто довга, іноді в робочий час (22 %);
- програма, зміст заходів не завжди відповідають темі, очікуванням учасників, іноді – завелика теоретизація (22 %);
- проведення не за місцем проживання, «віддалено – тому відрив від основної роботи», «віддаленість від родини засмучує» (12 %);
- «не все безкоштовно, у деяких провайдерів платна основа» (10 %);
- «не всі заходи є доступними, оскільки багато реєстрації на сайтах»; великі обсяги навантаження, контрольні роботи; «на деяких заходах не видають сертифікатів, тому результати не завжди враховуються при атестації» (по 7 %);
- мало пропонується заходів, малий вибір щодо дошкільної освіти (3 %).

Зазначене підтверджує наш попередній висновок про усвідомлене ставлення освітян до власного навчання та обраних заходів. Разом із тим зауваження свідчать про недостатню якість деяких заходів неформальної освіти, що може бути пов'язано з їх неконтрольованістю із боку держави, відсутністю ліцензії та сертифікації.

Цікавими виявилися визначені респондентами найбільш цінні результати участі в заходах неформальної освіти. Зокрема, чітко сформулювали результат лише 63 % педагогів: підвищення кваліфікації та нові знання (45 %), обмін досвідом із колегами (27 %), «оволоділа конкретними темами» (14 %), отримання сертифіката (13 %), набуття практичних навичок та оволодіння технологіями (12 %), опанування інновації (10 %), отримання практичних матеріалів (6 %). Крім суто професійних, серед результатів визначено й особистісні: гарний настрій, позитивні емоції (4 %), мотивація, ентузіазм, бажання вчитися новому (2 %), формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, упевненість, успішність (по 1 %).

22 % опитаних поєднали результат заходів із оцінкою їх процесу, а 8 % взагалі визначили результат за позитивними характеристиками процесу

навчання: новий спосіб підвищення кваліфікації та професійного зростання; урахування індивідуальних особливостей та можливостей; позитивне спілкування з колегами, а це інша думка, позиція, організації роботи. Тобто, третина учасників опитування на перше місце виставляє наскрізні, м'які, функціональні навички – комунікувати, працювати в команді, критично мислити й виявляти креативність.

Найбільш ефективними формами організації неформальної освіти педагоги дошкілля визначили тренінги (26 %) – оскільки мають максимальну практичну орієнтованість; вебінари (19 %), майстер-класи (17 %) та семінари, семінари-практикуми (15 %) – у яких можна брати участь дистанційно.

Серед критеріїв вибору й оцінювання заходів неформальної освіти респонденти назвали:

- актуальність теми та змістовність, інформаційність, інноваційність заходу (36 %);
- доступність та цікавість форми проведення;
- практичну значущість та доцільність наданої інформації для її подальшого використання (22 %);
- місце проведення (12 %);
- професійність, фах викладача (8 %);
- час проведення (6 %);
- наявність сертифіката із зазначенням кількості годин для атестації (4 %);
- безкоштовність (3 %);
- дистанційний формат (2 %).

При цьому висловили бажання, щоб усі заходи неформальної освіти здійснювалися винятково в дистанційному форматі, 46 % опитаних; 42 % категорично відмовилися, а 12 % зазначили: «Не завжди». Серед аргументів на користь дистанційного навчання – зручність сприйняття інформації у вільний час, у спокійній атмосфері (18 %), економія часу на проїзд (15 %), фінансова економія (5 %). Заперечили дистанційне навчання вислови: «живе спілкування

краще – ділишся інформацією, контактами» (50 %), «потрібна і практична діяльність, тренінги» (17 %), «сприйняття утруднене, бо не можна все детально роздивитись і зрозуміти» (12 %). Серед пояснень, чому «не завжди», такі: «має бути 50/50! Вебінар ніколи не замінить особистісного спілкування та взаємодії педагога й учня. Спілкування під час колективної участі в заході дає свої позитивні результати».

На питання, чи є обов'язковою умовою вибору Вами певного заходу неформальної освіти наявність сертифіката учасника, схвально відповіли 80 % респондентів, обґрунтовуючи це необхідністю підтвердження кваліфікації в певному обсязі годин. 10 % відповіли «Бажано, але не обов'язково», 9 % - «Сертифікат – це не головне. Головне – винести щось корисне з методичного заходу для себе і для колективу, головне – цікавий матеріал» (1 % респондентів на питання відповіді не змогли).

На завершення опитування 50 % учасників зазначили, що готові підвищувати кваліфікацію в неформальній освіті, зокрема: у вихідні дні (18 %), під час канікул (11 %), під час відпустки (7 %), за власний кошт (5 %), в усіх варіантах (9 %).

Підкреслили, що вже вільно знаходять інформацію щодо заходів неформальної освіти 75 % педагогів дошкільної освіти, тому додаткової допомоги в цьому не потребують.

Відтак, аналіз вивченого стану запровадження неформальної освіти в систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників дошкільної освіти довів: фахівці готові й бажають підвищувати кваліфікацію у неформальній освіті та професійно зростати. На підставі узагальнення теоретичних доробків науковців та аналізу стану впровадження неформальної освіти в систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників дошкільця визначено перспективи подальшої реалізації неформальної освіти:

- популяризація концепції освіти впродовж життя та неформальної освіти дорослих серед педагогічних працівників дошкільної освіти;
- забезпечення вивчення «Порядку підвищення кваліфікації педагогічних

і науково-педагогічних працівників» фахівцями дошкільної освіти;

- визначення критеріїв та показників якості заходів неформальної освіти в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників дошкільця, навчання аналізу заходів на змістовність та результативність;

- розроблення моделі визнання результатів підвищення кваліфікації в неформальній освіті педагогічною радою закладу дошкільної освіти;

- вивчення, розроблення й запровадження найкращих практик реалізації неформальної освіти;

- консалтинговий, організаційний та науково-методичний супровід педагогічних працівників – учасників підвищення кваліфікації в неформальній освіті.

Висновки з даного дослідження й перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, проведене дослідження підтвердило актуальність неформальної освіти в новій системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників з огляду на людиноцентризм та спрямованість на формування індивідуальності особистості; незалежність від віку, статі, соціального стану, місця проживання; досягнення успіху за умови адаптації навчальної діяльності й навчальних програм до потреб тих, хто навчається, та підвищення їх соціального рівня; підвищення загального потенціалу закладу, установи, організації, міста або регіону, що позитивно впливає на їх розвиток.

Вивчення стану запровадження неформальної освіти в нову систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників дошкільця показало, що така освіта стає все більш поширеною практикою (31 % участі серед усіх заходів підвищення кваліфікації), терміном володіють 59 % опитуваних. Найбільш відвідуваними заходами неформальної освіти є вебінари та відеоуроки, майстер-класи та тренінги, менша активність – у мінікурсах. Педагогічні працівники усвідомлюють переваги й певні недоліки неформальної освіти, визначають її нові актуальні теми й форми організації. Інформацію про заходи частіше дізнаються з Інтернету, соціальних мереж – допомоги щодо пошуку потребують лише 31 % респондентів. Усвідомлено готові підвищувати

кваліфікацію в неформальній освіті навіть у свій вільний час 50 % опитуваних.

На підставі узагальнення теоретичних доробків науковців та аналізу стану запровадження неформальної освіти в нову систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників дошкільця визначено перспективи її подальшої реалізації.

Проведене дослідження не вичерпує зазначеної проблеми. Особливо перспективним в цьому напрямку може бути розроблення критеріїв вибору різноманітних навчальних ресурсів неформальної освіти для підвищення кваліфікації педагогічних працівників дошкільця та їх експертна діагностика; розроблення спецкурсу щодо проєктування індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагога з дошкільньої освіти в контексті нового порядку підвищення кваліфікації.

Список літератури

1. Аніщенко О., Лук'янова Л., Прийма С. Неформальна освіта дорослих – освітній тренд XXI століття. *Рідна школа*, 2017. № 11-12. С. 3-7.

2. Горленко В. М. Неформальна освіта як чинник розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності вихователів дошкільнього навчального закладу. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. соціальна робота»*, 2017. Випуск 1 (40). С. 67-73.

3. Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800. *Офіційний вісник України*, 2019. № 69. С. 189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF> (дата звернення: 23.02.2020).

4. Лук'янова Л. *Неформальна освіта дорослих як невід'ємна складова освіти впродовж життя*. ГС «Українська асоціація освіти дорослих»: веб-сайт. URL: http://www.uaod.org.ua/data/PRO_OSVITU_DOROSLYH/unformal_OD.PDF (дата звернення: 23.02.2020).

5. *Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи*. Міністерство освіти і науки України: веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 23.02.2020).

6. Павлик Н. П. *Теорія і практика організації неформальної освіти майбутніх соціальних педагогів*: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. 350 с.

7. *Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти*: Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.07.2018 р. № 776. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (дата звернення: 23.02.2020).

8. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2017. № 38-39. С. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 12.02.2020).

9. Самодумська О. Змістова складова сучасної неформальної освіти дорослих. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*, 2018. Випуск 2. С. 224-232.